

סג. הכותרות בסימני השלחן ערוך, כתבם מרן בעצמו, ולא הבאים אחריו.

(סג)

סב) והיינו שדעת מרן בסתם דמה שמפסיק דבר שאינו נקי אינו מונע מלענות אחריהם לקדיש וקדושה. וכן כתב בשדי חמד (מערכת ר' כלל נז, ד'). ע"ש.

אם הכותרות בשלחן ערוך - נכתבו בידי מרן השלחן ערוך

ואילך השמיטה.

ובספר ארץ חיים סתהון (סימן תרה סעיף א') הביא מה שכתב רבי שמשון מורפורגו, תלמידו של מהר"ש אבוהב, בשו"ת שמש צדקה (חלק אורח חיים סימן כג) שכתב בזה"ל: ואסדהנא עלי שמים וארץ, איך בימי חורפי בהיותי מתאבק בעפר רגלי גאון ישראל מהר"ש אבוהב, שמעתי ממנו שהדברים הרשומים בש"ע סימן תרה, מנהג כפרות מנהג של שטות הוא, קבלה היתה בידו שאינם מדברי מרן השלחן ערוך, אלא דברי מסדרי הסימנים והמפתחות. והראיה שהמחבר לא כתב בפנים אלא יש למנוע המנהג ולא הלעיג עליו. ע"ש. והיינו, דבבית יוסף לא הלעיג על המנהג, אלא כתב שיש למנוע המנהג, ומשמע שהכותרת המלעיגה על המנהג, אינה ממרן עצמו. ע"כ. וראיתי שהביאו שכ"כ בספר שלחן לחם הפנים לגאון ר' יצחק הלוי וואלי כת"י (סימן תרד א דף 92 א) והוא מתלמידי מהר"ש אבוהב וז"ל, מנהג כפרות בעייה מנהג של שטות הוא, אינו מדברי הב"י ז"ל, אלא המדפים שם אותו מדעתו. כך קבלנו מבנו של המדפים עצמו הראשון שהרפים הש"ע. וברוך רחמנא דשקליה למטרפסיה מיניה בהאי עלמא, רבן בנו היה שוטה. עכ"ל.

והנה בילקוט יוסף הנ"ל כתבנו לדייק, שכתב כן רק לגבי סימן תר"ה, אבל לא על שאר הסימנים. ואינו חולק בזה על הש"ך. וכן כתב מחו' הראש"ל מהר"ש עמאר שליט"א בשו"ת שמע שלמה חלק

^{הספר החסיד} (סג) הנה כבר כתבנו בהקדמה לילקוט יוסף על הלכות ברכות, שמדברי הש"ך (כח"מ סימן שפו סק"ד) גבי דינא דגרמי, מכואר, שמרן בעצמו כתב את הכותרות. ולכן כתב מרן, חילוק שבין גרמא בנויקין לדינא דגרמי. ע"ש. וכן כתב בזכרי כהונה (מערכת פ' אות כב) בשם הפוסקים.

גם הפרישה בהקדמתו תפס בפשיטות שהכותרות שבשלחן ערוך כתבם מרן בעצמו, שכתב: שדברי מרן הבית יוסף והרמ"א הם דברים כלליים וכו', ואף שהמחבר כתב בראש כל סימן ציון כמה הסימן מדבר וכו'. ע"כ. וכ"כ הסמ"ע (בסוף הקדמתו), וכ"כ בשו"ת שמחת כהן (חיו בכללים שבסוף הספר אות לד) בשם הרב כפי אהרן.

אולם הגאון רבי אברהם יוסף שלמה גראציני, הנודע בכינויו אי"ש ג"ד, שהיה בן דורו של מהר"ש אבוהב, כותב בהגהותיו על השלחן ערוך בכתב ידו, והובא בספר יוסף בחירי (עמוד שעג) וז"ל: בשלחן ערוך כתב מנהג של שטות [גבי כפירות], ושמעתי מחכמי הדור, ובפרט מהגאון מופת הדור רבי נתנאל טרבוס, כי דברים הללו אינם מהרב הגדול המופלא בדורו רבי יוסף קארו, רק דברי תלמיד אחד שכתב כן כשהיה מסייע לרב הנ"ל, לכתוב כללי דיני ספר שלחן ערוך זה, על כל סימן וסימן, ושכך קיבל מרבותיו ודאי. עכ"ל. ובשו"ת שמע שלמה ח"ד (חיו"ד ריש סימן ג) הביא בשם חכ"א, כי כן היה מופיע בדפוסים הראשונים, אך משנת תסח דפוס אמסטרדם

כללי קים לי שלא להוציא מהמוחזק

א. אף על פי שיש הרבה ספיקות וספיקי ספיקות לחיובא, מצי המוחזק למימר קים-לי. [ואם הבעל נחשב כמוחזק במזונות]. א

הוראה 1346

ויש לדייק כן מדברי מרן השלחן ערוך בהקדמתו (בתחלת טור אורח חיים) וז"ל: ולהיות סימני מפתחות ספר הטורים קצרות ביותר, והרוצה לבקש דין אחד לפעמים לא יוכל להבחין אם הוא בסימן זה או אחר, או אם מביא אותו דין בעל הספר, לכן ראיתי לעשות מפתחות אחרות, שמזכירין כל הדינים הבאים בסימן ההוא בפרט, ואחר כך "כתבתי" רמזי כל הדינים וכו', ע"כ. וממה שכתב שכתב רמזי כל הדינים, מבואר שהוא עצמו כתב את הכותרות. וכן הוכיח בשו"ת שמע שלמה הנ"ל. ומה שכתב בשו"ת שמש צדקה לגבי הכותרת בסי' תרה מנהג של שטות, דהוא מדברי מסדרי הסימנים, י"ל שכתב כן רק לגבי סימן זה. עכת"ד. [וכדמשמע מלשונו הנ"ל, דאיירי דוקא לגבי מנהג הכפרות, שבבית יוסף לא הלעיג על המנהג, ואילו הכותרת לסימן תרה מלעיגה על המנהג].

וכבר כתבו האחרונים כמה רמזים לסימני השלחן ערוך, כגון בסימן תקפ"ו שהוא הלכות שופר, וגימטריה תקפ"ו הוא שופר. וסימן תרע ריש הלכות חנוכה, וחנוכה מצותה להניחה על פתח השער שהוא "תרע" בארמית. והלכות צניעות בסימן ר"מ, והלכות כיבוד אב ואם ביו"ד גם כן סימן ר"מ, לרמז דמי שנוהג בצניעות זוכה שבניו יכבדוהו. ועוד, לרמז שענין הצניעות הוא ענין ר"מ ונשגב. וכן סימן רס"ג המדבר על הלכות הדלקת נרות, לרמז לראשי תיבות רב סעדיה גאון, שחיבר ספר נגד הקראים שפירשו את התורה לא תבערו אש וגו' אפילו מערב שבת.

ד' (חלק יורה דעה סימן ג'). אולם המעיין היטב בדבריו יראה שהיו מסדרי הסימנים ומפתחות לשלחן ערוך, וממילא י"ל שאינו דוקא לסימן תר"ה, אלא לכל הסימנים. ויתכן שהיו סימנים שמרן עצמו כתבם, והיו סימנים שעזרו לו בזה מסדרי הסימנים, מתלמידי מרן זיע"א. ועל כל פנים אין אפשר לנו לדייק מלשון הכותרות לענין דינא בדעת מרן. ועיין באור לציון חלק ב' (עמוד קצב הערה ד) שכתב לדייק מלשון כותרת הסימן בשו"ע, שמרן כתב סדר סעודת שחרית של שבת, ולא כתב סדר סעודה שניה, משמע דהוא דוקא בשחרית. ע"ש. הרי שתפס לדינא על פי דיוק אפילו מהכותרת של הסימן. ושמא שאני התם שכן הוא דעת הרמב"ם, וכן הוא על פי הוזה"ק והאר"י ז"ל, ולכן גם בדעת מרן אמרינן הכי.

ויש בזה נפקא מינה לכמה ענינים, ובהם, לענין ברכת המזון אם צריך לברך בקול רם גם כשאינו מוציא אחרים, דבריש סימן קפה, הכותרת, לברך ברכת המזון בקול רם. ושם בסעיף ג' כתב מרן, יש מי שאומר שבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם, כדי שיצאו בברכתו. ע"כ. וזה אינו רק ככהאי גוונא שמוציא אחרים ידי חובתם, אלא בכל גוונא נכון לברך ברכת המזון בקול רם, כדי לעורר כוונת הלב ושלא ישכח מלהשמיע לאזניו. וכמו שכתב השל"ה הקדוש, הובאו דבריו בבית מנוחה (דף קא.), שגם על ידי כך ילמדו ממנו בני ביתו לברך בכוונה. וכמו שכתבו האחרונים הובאו במשנה ברורה (סק"ג).

מענינן לבעל טענת "קים לי" לפומרו ממזונות

טוענים לו טענת קי"ל. וכאשר כתב מרן החיד"א בברכי יוסף חו"מ (סימן כה סק"ח). ושכן העלה מהר"ר

א) הנה כבר נודע בשערים המצויינים בהלכה שאע"פ שאין הבעל יודע מסברת המזכים אותו בדין, הדיינים